

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

УДК 82.091

DOI <https://doi.org/10.31652/3041-1084-2024-3-01>

До питання про світоглядні основи давніх українських поетичних текстів

On the question of the worldview basis of ancient ukrainian poetic texts

Павлюк Ігор Зиновійович,
*доктор наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка
НАН України,
професор кафедри української преси
Львівського національного університету
імені Івана Франка, письменник
orcid.org/0000-0001-8698-3498*

Анотація. Світова гуманітарна наука попри розмаїті розмиті формулювання загалом розрізняє три світогляди (системи поглядів на життя, природу і суспільство: позитивістський, метафізичний та релігійний, у часопросторах яких існують мистецтва і техніка, зокрема й поезія (музика Логосу) — як вербальний вияв енергії душі, духу, краси-гармонії, єдності з Універсумом, знаково-символічним виявом яких може бути і слово. Кожен зі світоглядів протягом розвитку, трансформації, набувши, кристалізував свої знаки, символи, коди, прагнучи у кінцевому підсумку стати міфом — тобто легендою (міф із мінорним завершенням), або ж казкою, яка завжди має щасливе завершення (міф-мажор). Кожен світогляд у ретро- та перспективі, так чи інакше претендуючи на статичну чи репродуктивну безсмертність у певних вертикалях часу та горизонталях простору, расово, класово, гендерно, національно заангажований, сільський та міський тощо.

А зі світоглядів окремих поетів твориться історіографія, історіософія нації, знання і відчуття про світ, засвіт, Всесвіт. У статті означено тенденції формування і динаміку трансформацій світоглядних концепцій (язичеської та християнської) давньої української поезії та її репрезентації у поезії різних вербалізованих змістоформ: від світоглядів творців текстів язичеських молитов, світогляду автора «Слова о полку Ігоревім» — до світоглядних основ різножанрової народної поетичної творчості (обрядові, рекрутські, солдатські, колискові пісні, голосіння, Вертепна драма), світогляду перших християнських поетів-полемістів, серед яких Іван Вишенський, Іван Величковський, Георгій Кониський, поет-філософ Григорій Сковорода. Акцентовано увагу на суто україномовній поезії на стику язичества та християнства, національних знаках, символах, міфологемах при формуванні та рекреатизації світоглядів творців поетичних текстів, їх реалізації у переспівах поетами пізніших часів, сучасними інтерпретаторами, експансії україномовних поетичних творів у загальносвітовий культурно-інформаційний простір.

Ключові слова: світогляд, позитивізм, метафізика, релігія, поезія, міфологія, народна творчість, язичеські молитви, християнські молитви.

Abstract. World humanitarian science, despite various blurred formulations, generally distinguishes three worldviews — positivist, metaphysical, and religious — each encompassing various arts and technologies, including poetry, which can be seen as the music of the Logos. Poetry serves as a verbal manifestation of the soul's energy, spirit, beauty-harmony, and unity with the Universe, often symbolized through words. These worldviews evolve, transforming and crystallizing into specific signs, symbols, and codes, ultimately aiming to become myths — either a minor myth (legend) or a major myth (fairy tale with a happy ending). Each worldview in retro and perspective, in one way or another claiming static or reproductive immortality in certain verticals of time and horizontals of space, is influenced by racial, class, gender, national, rural, and urban contexts. The historiography and historiosophy of a nation, along with its knowledge and feelings about the world and universe, are shaped by the worldviews of individual poets. The historiography and historiosophy of a nation, along with its knowledge and feelings about the world, otherworld and universe, are shaped by the worldviews of individual poets.

This article examines the formation and transformation of pagan and Christian worldview concepts in ancient Ukrainian poetry. It explores these worldviews as expressed in various poetic forms, from pagan prayers to «Slovo o polku Ihorevim (The Tale of Ihor's Campaign)», and extends to different genres of folk poetry (ritual, recruitment, soldiers' songs, lullabies, laments, Nativity scene drama). Additionally, it covers the first Christian polemical poets, such as Ivan Vyshensky, Ivan Velychkovsky, Heorhii Konysky, and the poet-philosopher Hryhorii Skovoroda. The focus is on Ukrainian-language poetry at the intersection of paganism and Christianity, highlighting national symbols, mythologems, and their roles in shaping the worldviews of poetic text creators. These elements are further realized in the works of later poets, modern interpreters, and the expansion of Ukrainian poetic works into the global cultural and informational space.

Keywords: worldview, positivism, metaphysics, religion, poetry, mythology, folk art, pagan prayers, Christian prayers.

Постановка проблеми. Перенесення ритмізовано організованих законів Універсуму у слово-звук, слово-фразу, слово-знак, слово-символ, слово-код, слово-міф, закодування-«консервування» слова, комбінації слів в образ і трансформувannya у часопростір потребувало сакралізації, ритуалізації слова, спрямування його від слова буттєво-практичного (спілкування між людьми) — до слова поетично-образно-магічного: слова-знаку, слова-символу, слова-коду, слова-міфу, слова-Логосу (тобто слова як універсального засобу комунікації із усім «і мертвим, і живим, і ненародженим» (за Т. Г. Шевченком), тобто зі світом живої і неживої природи, із духами, духами предків, із богами (Богом), нащадками (через усне слово, передаване, як правило, безавторське чи принципово анонімне — із покоління в покоління, а пізніше слово письмове і (ще пізніше) — навіть друковане — у різних ліро-епічно-драматичних формах: від афоризму, прислів'я, приказки, загадки, епіграми, оди, пісні — до роману-епопеї.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Конкретні дослідження давньої української поезії у саме світоглядному аспекті практично відсутні, тому ми претендуємо на першовідкривацтво у цьому дискурсі, спираючись на фундаментальні публікації В. Крекотеня [2], Л. Махновця [4], О. Мишанича [13], С. Пушика [4], В. Шевчука [6]. Особливості давньої української літератури також вичерпно визначені у фундаментальному

дослідженні професора Петра Білоуса «Історія української літератури XI-XVIII ст.» [1], основною із яких авторитетний дослідник вважає теоцентризм (грец. theos — Бог і лат. centrum — осереддя), а саме — пов'язаність писемної літератури з християнською релігією та церквою, адже їх з'яви на наших землях тісно пов'язані між собою через поширення візантійсько-болгарських традицій, адаптації християнських творів для церковного життя тогочасної Русі, яка пропагувала нову для себе віру — християнство, яке через князя Володимира, як відомо, стало офіційною релігією Руської держави, освоївши через перекази місіонерів та переклади літописців рідною мовою із використанням кириличної абетки (однієї із двох абеток староцерковнослов'янської мови, що лягла в основу алфавітів слов'янських мов) просвітителів, проповідників християнства та, власне, перших перекладачів богослужбових книг братів Кирила та Мефодія, завдяки чому було духовно та ідеологічно засвоєно літературний пласт ранньовізантійської доби (IV-VI ст.), апробований ще в Болгарії і сприяло з'яві перших руських письменників, послуговуючись сучасним терміном для означення цього поняття, взірцем і вчителем письма для яких була Біблія, так чи інакше перекладена доступними їм мовами. Симптоматично, що поетика на той час була науковою дисципліною, яку вивчали у перших освітніх закладах України, зокрема в Києво-Могилянській колегії, де найдавніший із відомих українських шкільних підручників із поезії — «Книга про поетичне мистецтво року Божого 1637», створений Андрієм Старновецьким під наглядом М. Котозварського [2].

Постановка завдання. Першочерговим завданням нашого дослідження є визначення світоглядних парадигм давніх українських поетів через їх тексти і — навпаки, враховуючи панівні тогочасні світоглядні системи з їхніми знаками-кодами-символами, їх взаємотрансформацію, екзистенційно-межові стани між ними.

Виклад основного матеріалу. Універсальна ілюстрація дохристиянської (дописемної) нашої поезії, яка творилася в атмосфері панування українських народних вірувань, демонології, офіційної релігійної ритуалістики [3], — язичеські молитви, як-от:

Слава Богам
Проголосимо СЛАВУ Богам,
Які є Отці наші,
А ми є їхні Сини.
І будемо достойні

*У чистоті нашого тіла і нашої Душі,
Яка ніколи не вмирає.
Слава життя вічного
Боги мої, Предки світлі і трисвітлі!
Русь Велика — Вітчизна мила!
Сонце предковічне огортає променями землю рідну.
Мокоша матінка тче ниті Доли,
Дана охопила руками землю, чорну, мов тло одвічного Дива.
Я йду стежею Прави до брами Іру з Прадідами воєдино.
Перун веде мене у Вічність безсмертного Роду.
Чує душа голос Предків у посвисті вітрів Стрибожих,
І єсть то велике Коло явлення Родів Слов'янських,
Коло вічне і незнищенне, безсмертне, мов Віра моя,
Тверде, як Алатир-камінь! —
або «слави» на честь богів.*

Існували також «слави» як прообрази мажорних гімнів, панегіриків — на честь князів, героїв. А прообразом говорених чи співаних, співано-говорених текстів для «громадських панахид», ляментів були так звані «плачі» — тобто пісні, речитативи над/за убитими, розлученими тощо, знаковим прикладом чого є «Слово о полку Ігоревім» («Слово о плъку Игоревѣ, Игоря сына Святъславля, внука Ольгова») із його характерною поетикою, іще світоглядно-язичеською, авторство якої невідоме, як імена древніх волхвів та іконописців, хоча воно явно не колективне, а має цілком індивідуальний авторський стиль, про що існує безліч наукової літератури [4]:

*Не лѣпо ли ны бяшетъ, братіє, начяти
старыми словесы
трудныхъ повѣстий о плъку Игоревѣ,
Игоря Святъславлича?
Начати же ся тѣмъ пѣснми
по былинамъ сего времени,
а не по замышленію Бояню.
Боянъ бо вѣщій,
аще кому хотяше пѣснь творити,
то растѣкашется мыслию по древу,
сѣбръмъ вълкомъ по земли,
шизымъ орломъ подъ облакы.*

*Помняшетъ бо, речь,
първыхъ временъ усобіѣ.
Тогда пуцашетъ 10 соколовъ на стадо лебедѣй:
которыи дотечаше,
та преди пѣснь пояше
старому Ярославу,
храброму Мстиславу,
иже зарѣза Редедю предъ пълкы касожьскими,
красному Романови Святъславличю.
Боянъ же, братіе, не 10 соколовъ
на стадо лебедѣй пуцаше,
нъ своя вѣщія прѣсты
на живая струны въскладаше;
они же сами княземъ славу рокотаху...*

і символічним плачем Ярославни (у переспіві Тараса Шевченка — із його формотворчими художніми особливостями романтичної школи, хоча ритм та образ як основа вербальної поезії маємо і в оригіналі цього знакового загадкового твору):

*В Путивлі-граді вранці-рано
Співає, плаче Ярославна,
Як та зозуленька кує,
Словами жалю додає.
— Полечу, — каже, — зигзицею,
Тією чайкою-вдовицею,
Та понад Доном полечу,
Рукав бобровий омочу
В ріці Каялі. І на тілі,
На княжім білім, помарнілім,
Омию кров суху, отру
Глибокій, тяжкій рани...
І квилить, плаче Ярославна
В Путивлі рано на валу:
— Вітрило-вітре мій єдиний,
Легкий, крилатий господине!
Нащо на дужому крилі
На вої любії мої,
На князя, ладо моє миле,*

*Ти ханові метаєш стріли?
Немало неба, і землі,
І моря синього. На морі
Гойдай насади-кораблі.
А ти, прелютый... Горе! Горе!
Моє веселіє украв,
В степу на тирсі розібгав* [5, с. 342-345; 735-740].

Світоглядно, як бачимо, сама Ярославна навіть через 200 років після офіційного прийняття християнства на Русі застається язичницею, звертаючись за розрадою до стихій, зокрема до бога вітру — Стрибога: «*Вітрило-вітре мій єдиний, Легкий, крилатий господине!*», а не до, скажімо, Ісуса Христа, Божої Матері чи християнських святих.

Та й саме «Слово о полку Ігоревім» — твір наскрізно язичеський, зі згаданими іменами язичеських богів:

— «*Або почав би, Велесів нащадку...*» (Велес, Вóлос, Вóлот (дав. — рус. Велесь, Волось) — у слов'янській міфології бог-опікун багатства, зокрема худоби, покровитель торгівлі, музики, мистецтва, поезії, антагоніст Перуна, володар підземного світу).

— «*Тут дужий вітер, Стрибожів онук*». (Стрибог, Стрибо, Стриба (дав. — рус. — Стрибогъ) — бог вітру (вихору, бурі), точніше, дід і володар вітрів (інколи називають батько вітрів).

— «*І згнуло незлічено добра / Народу руського — Даждьбожого онука*». (Дажбог — сонячний бог, якому поклонявся весь слов'янський світ, бог Сонця, світла, добра, син Сварога, син Неба).

— «*Ввійшла обида у Даждьбожів рід*» [6].

Це справді дивує. Адже датою написання цього твору вважається 1187 рік, а офіційна дата прийняття християнства на Русі — 988 рік. Попри це у поемі дійсно нема навіть натяку на якийсь християнський символ, не кажучи вже про символ самого Христа. Тобто 200 років офіційного християнства на Русі зовсім не вплинули на світогляд автора-поета?

Дещо прояснює у цьому аспекті інформація про «Повстання волхвів», яке відбулося у 1071 році [7], що свідчить про те, що християнство у Київській Русі, як і колись в Римській Імперії, «приживлювалося» важко, століттями, через кров і сльози мучеників віри.

Одна з найфундаментальніших, усебічних розвідок про «Слово о полку Ігоревім» належить уже поважно згаданому нами професору Петрові Білоусу, де він, зокрема, пише, що «твір — нехристиянський,

і хоч він за змістом історичний, але ж за художньою формою та авторським світовідчуттям і світорозумінням — язичницький!» [8].

Метафорична формула віри в нового (іноплеменного навіть) Бога боролася із попередньою, язичеською формулою, місцями взаємоінтегруючись у формі свята Пасхи, купальських свят тощо, а місцями взаємозаперечуючись. «Не думайте, що я прийшов принести на землю мир; я прийшов принести не мир, а меч» (Матв. 10:34) — цитує основного Християнина Ісуса Христа його апостол Матвій, чесно стираючи ілюзії райського буття тут, на Землі, який обіцяли пізніше (у XX столітті) комуністи-ідеологи, а пропонуючи воскресіння і вічне блаженство апологетам «нової віри» після їх фізичної смерті.

Естетика та етика «Слова...» цілком у язичеській світоглядній парадигмі, основною формулою моралі якої було «око за око, зуб за зуб», а не християнська милостиня, про яку сам Христос сказав, протиставляючи дві етичні системи: «Ви чули, що сказано: «Око за око, зуб за зуб». Та кажу Я вам: Не чиніть опір злому чоловікові. Якщо хтось вдарить вас по правій щоці, то підставте йому і ліву. Якщо хто схоче судитися з вами й забере вашу сорочку, то віддайте йому й плащ. Якщо римський солдат примушуватиме вас пройти з ним один кілометр, йдіть з ним два. Коли хтось у вас просить, то дайте йому, а хто хоче позичити, не відмовляйте». «Ви чули, що сказано: «Люби ближнього свого і ненавидь ворога». Та кажу Я вам: «Любіть ворогів своїх, моліться за тих, хто переслідує вас, щоб ви могли стати дітьми вашого Отця Небесного. Він примушує сонце сходити для злих і добрих й посилає дощ на праведних і неправедних. Бо якщо ви любите лише тих, хто любить вас, то яку винагороду ви матимете? Чи не так чинять збирачі податків? Якщо ви вітаєте лише братів своїх, то що особливого в цьому? Чи не так чинять погани? Тому будьте досконалими, такими, як Отець ваш Небесний» (Матв. 5:38-48).

Відповідна і язичеська етична поведінка головного героя твору — князя Ігоря, тогочасного суспільства: «А сучасні «князі» [...], як і князь Ігор колись, речуть щось на кшталт: «Братіє и дружино. А луцезь бы потягу быти, неже полонену быти», Святославове: «мертві сраму не ймуть» і щось подібне, а самі здаються в полон [...], незле почуваються в полоні, доки не свисне якийсь адвокат Овлур. Народ, — як вчили нас радянські дослідники «Слова о полку Ігоревім», — прощає Ігоря, свого князя. Мало того, його оспівує свято-талановитий автор — «Боянів друг». А як красиво

плакала за зрадником свого війська, народу Ярославна (Євфросинія)! Біс із нею, з дружиною, уявімо собі самурая чи німецького рицаря, чи ковбоя з писаним людсько-бичою кров'ю кодексом честі, який би так лозунгово... набрехав... самому собі, історії і — не дотримав слова!.. Чого ж ми дивуємося з теперішніх «князів», князів? Високопоставлені самураї у таких випадках робили собі характері, візантійські та римські стратеги, бувало, теж верталися додому без війська, але... Чому саме найболючіша точка генетичного візерунка нашої ментальності так високопечально описана в першому, саме в першому, справді поетичному літературному творі? Це до питання стосунків літератури й суспільства, щоби не говорити багато про політику. Легендарним побажав zostатися й автор «Слова о полку Ігоревім». А чи не зумисне Він зробив це? Воїн-бард, чернець майбутніх богів... Легендарно опоетизувавши зраду князем «братії і дружини», він, можливо, не хотів зоставляти своє ім'я-символ для далеких (бо саме з великої відстані, як відомо, видно історично велике) нащадків. Може, він боявся, що тоді саме його, а не князівське чи розп'ятоперунське ім'я символізуватиме епоху? Він творив міф, а не символ. Міф із крові і пісні, а не із золота» [9, с. 60-61].

Попри все сказане, доцільно робити «поправку на вітер»: можливо, сам текст «Слова... — видумка, маніпуляція, як пише у своєму дослідженні професор Петро Білоус про історію виявлення рукопису цього: «спроба списати зникнення виявленого рукопису «Слова» на пожежу у Москві 1812 року може бути цілеспрямованим наміром заховати сліди літературної містифікації, до якої вдалися люди кола Мусіна-Пушкіна, які добре розумілися на писемній старовині, знали нюанси та специфіку стародавніх письмен і текстів. Очевидно, знайдений у Спасо-Ярославському монастирі рукопис «Слова» — міф, а катерининський список — також підробка, яку Мусін-Пушкін змушений був подати на вимогу цариці задовго до публікації тексту» [8, с. 32].

Тобто маємо справу із потрійним міфом: міфом-текстом, міфом-авторством, міфом-рукописом. Окутана таємницею містерія. Не доведене авторство, не доведена оригінальність тексту, багато дослідників якого вважають його підробкою, «стилізацією під давнину» початку XIX століття. У будь-якому разі текст талановитий, натхненний, поетичний. А це вже важливо у контексті тріади творення міфу: біографії — текстографії — фотографії (тексту — автора — часопростору), адже принаймні одна складова (сам текст) досконала, не просто політично-поетична, а просто

поетична. Адже дехто вважає, що поезія суто естетична категорія, що вона поза етикою, політикою, релігією тощо. По-моєму, це не органічна формула, яка суперечить законам Буття. Поезія — етично-естетична категорія, адже поезія (грец. ποιησις — «творчість» від ποιέω — «роблю», «творю») — це творення у всіх змісто- та формовиявах, включаючи словесний), як і віра в богів (Бога), була апіорі притаманна всім племенам і народам планети Земля власне від того часу, коли людина стала Homo sapiens, почала комунікувати із собі подібними собі через слово (зі світом природи через слово-магію — власне вербальну поезію) спочатку усне, яке передавалося із покоління в покоління і марковане нині фольклорними елементами, а відносно недавно (у Шумері це приблизно 3300 рік до н.е., в Єгипті — 3000 р. до н.е., у Китаї — 2000 р. до н.е.) письмово-знакове.

Поет у язичеському суспільстві — це волхв, шаман, духівник, Боян (див. «Слово о полку Ігоревім»: «Про Ігорів згорьований похід. Почнемо не за вимислом Бояна, А просто, як насправді все було») (Боян, Янь, Іоанн (1016-1106) — поет-співець Русі, відомий за згадкою у «Слові о полку Ігоревім», де його ім'я зустрічається сім разів. Ім'я Бояна виявлено також в одному з написів у Софійському соборі в Києві), який спілкується перш за все із вищими та нижчими (нелюдськими) силами, будучи посередником між Богом і людьми, вождем і Богом, вождем і людьми. Але в ідеалі є незалежним від них усіх, слідуючи за Богом і наслідуючи Бога і Його творіння — природу. Адекватно про це сказано у Пушкіна в його «Пісні про Віщого Олега», де, власне, наш київський князь Олег пропонує волхву дари за те, щоби він розповів йому його майбутнє, який і напрозорив князю смерть від його ж коня... Але від княжих подарунків волхв відмовився, про що поет пише:

*Із темного лісу старий чарівник
Виходить назустріз поволі,
Перунові тільки покірний старик,
Провісник він людської долі.
В мольбах, в ворожбі все життя він провів.
І князь біля нього коня зупинив.*

*Волхви не бояться земних владарів,
Волхвам — за пророче їх слово —
Не треба багатих князівських дарів, —
Правдива і вільна їх мова [10].*

Я згадував у науковому контексті про ці стосунки поета і володаря у вже згадуваній монографії «Митець — Влада — Преса: історико-типологічний аналіз». Тобто поет — це отой позбавлений залежності від людей і царя Волхв, який поважно, магічно спілкується лише із Богом, передаючи його волю всім, хто хоче її почути, прочитати... Так було за язичества — так залишилося і при християнстві [11], більшість міфопоетичних моделей гри і битви залишилися у соціумі, трансформувалися, як-от, приміром, свято Івана Купала, яке магічно (ворожіння, ритуальні очищення вогнем, шлюбні ігрища) пов'язане з давньослов'янською вірою у надприродні сили — тобто у духів, богів. А оскільки у цей же день (7 липня) християни святкували Різдво Іоанна Предтечі, то відбувався закономірний конфлікт (єдність і боротьба) двох релігій, двох світоглядних систем, — аж до заборони офіційною церквою — святкування Купала та покарання учасників народно-поетичних гулянь як грішних ідолопоклонників чи навіть більше — бісівських слуг. Разом із тим і язический Купало, і християнський Іван Предтеча неспроста носили одне ім'я і символізували сили відродження, переформатування, очищення природи і духу, адже Купала очищував водою, як і Предтеча Ісуса Христа Іоанн. Бо Христос уже очищував Духом Святим. Так народне слов'янське свято Вербна Неділя містично об'єдналося у нашому житті із християнським відзначенням в'їзду Ісуса Христа на віслучкові в Єрусалим, атрибутом якого є освячені гілочки верби (замість пальмового гілля в Єрусалимі) та ритуальне побиття тими гілочками одне одного із поетичною приповідкою «Не я б'ю, верба б'є, за тиждень Великдень». А сама верба — символ живучості, самозбереження, оскільки гілочки верби легко пускають коріння, якщо їх увіткнути в землю. Для неоязичників верба символізує Світове дерево, маючи у корені слова «вер» («верх», «вершина», «вершити», «верховина»...), фігуруючи також у інших язических, християнських та язически-християнських святах — Купала, Різдво, у дохристиянських веснянках-гаївках, як-от «Вербова дощечка», символізуючи, як сама Пасха, весняне Воскресіння природних сил і в язичників, зокрема у слов'ян, (свято початку весни — рівнодення), і в християн (адаптувавши-інтегрувавши місцеві обряди й атрибутику в єдину світоглядну систему) — воскресіння Христа, Нового Завіту, нового життя, яке веде до вічного буття із Богом, чому найбільше сприяли навіть не язическі волхви чи християнські ієрархи, а саме

народні поети. Так, вірші «Перун» і «Христос», мавки, русалки та християнські символи, знаки і коди присутні у поетичній творчості Вашого покірного слуги [12].

Самі назви язичеських свят метафізично та алхімічно марковані органічними поетизмами: Вальпургієва ніч, Велесова ніч, Великдень, Навський Великдень, Вербна неділя (язичницьке свято), Винесення Марени, Водіння Куста, Діди (предки), Зелені свята, Імболк, Колесо року, Колесо року, Масниця, Проводи, Рахманський Великдень, Рожаниці (свято), Савань, Свято бика, Свято Купала, Свято літнього сонцестояння, Свято Перуна, Свято Тари...

Справжні поети завжди брали натхнення, шукали метафоричний «крилатий корінь» у віруваннях, любові, надії предків, оспівуючи, модернізуючи їх богів, божків, духів.

Висновки. Основні теми та мотиви тогочасної україномовної, українськомовної поезії тісно пов'язані зі світоглядними системами їх авторів. У текстах авторів давньої української поезії нема світоглядного позитивізму, але багато метафізики: *козацька романтика, релігійна політика (дискусія католиків та уніатів із православними, християн із язичниками), геополітика (боротьба з татарами, поляками, росіянами)*. Поетичні форми при тому взаємовпливно розвивалися разом із самою мовою, з її творенням неологізмів, іншомовних запозичень, діалектизмів тощо, породжені різними групами населення, яке також диференціювалося: вербальну поезію (зокрема її музичний аспект — мелос), творили дружинники-бояни, придворні співці, чії твори (як правило, безіменні, як «Слово о полку Ігоревім» [13], переспіване вже в XIX-XX століттях іменитими поетами, серед яких Тарас Шевченко, Степан Руданський, Юрій Федькович, Іван Франко, Панас Мирний, Микола Чернявський, Василь Щурат, Максим Рильський, Наталя Забіла...) дійшли до писемно-книжної епохи і були з різними варіативними «поправками на вітер» зафіксовані у літописах XI-XVIII ст., фоліантах збирачів фольклору XVIII-XXI століть, які розрізняють наспівний вірш (мелос) та говірний вірш, які були взаємоприникливими, звичайно, бо ще ж є писаний, філологічний вірш різних стилів: від бароко — до постмодерну.

Список використаних джерел:

1. Білоус П. В. Історія української літератури XI-XVIII ст.; навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 424 с.
2. Крекотень В. Київська поетика 1637 року. *Літературна спадщина Київської Русі і українська література XVI-XVIII ст.* Київ: Наукова думка, 1981. 264 с.
3. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. Київ: Либідь, 1991. 640 с.; Міфи України: За книгою Георгія Булашова «Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Київ: Видавництво «Дніпро», 2003. 384 с.
4. Махновець Л. Про автора «Слова о полку Ігоревім». Київ: Вид-во при Київ. ун-ті, 1989. 264 с.
5. Пушик С. Нове про «Слово о плотку Ігоревім...». *Слово про похід Ігорів, Ігоря, сина Святославового, внука Олегового. Переклад, реконструкція тексту, розшифрування темних місць (Науково-дослідницьке видання).* Галич: Національний заповідник «Давній Галич», 2012. 64 с.
6. Плач Ярославни. Тараса Шевченко. Зібрання творів: У 6 томах. Київ, 2003. Т. 2: Поезія 1847-1861.
7. «Слово про Ігорів похід». (Переспів Василя Шевчука). <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=18042>
8. Повстання волхвів. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ростовське_повстання_1071_року
9. Білоус П. Світло «Слова про Ігорів похід»: нарис. Житомир: ФОП Худяков О. В., 2021. 148 с.
10. Павлюк І. Літературний Львів сьогодні: хто написав би «Слово о полку...»? *Інтимне дихання епохи. Статті, рецензії, інтерв'ю (1994-2010 рр.). Том 1.* Тернопіль: «Астон», 2016. 736 с.
11. «Пісня про віщого Олега». Уривки. Переклад Ю. Карського. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=387>
12. «Був я таким собі другом Мауглі Івасиком Телесиком...»: Інтерв'ю в Ігоря Павлюка взяв Дмитро Слапчук. *Українська літературна газета.* 2021. 3 груд.
13. Поезії Ігоря Павлюка. Режим доступу: <https://nspu.com.ua/lit-tv/poezii-igorya-pavljuka/>
14. Слово о полку Ігоревім / Упоряд. та приміт. О. Мишанича. Київ: Рад. шк., 1986. 310 с.

References:

1. Bilous P. V. Istoriiia ukrainskoi literatury XI-XVIII st.; navch. posib. Kyiv: VTs «Akademiia», 2009. 424 s.
2. Krekoten V. Kyivska poetyka 1637 roku. Literaturna spadshchyna Kyivskoi Rusi i ukrainska literatura XVI-XVIII st. Kyiv: Naukova dumka, 1981. 264 s.
3. Ukraintsi: narodni viruvannia, povir'ia, demonolohiia. Kyiv: Lybid, 1991. 640 s.; Mify Ukrainy: Za knyhoiu Heorhiia Bulashova «Ukrainskyi narod u svoikh lehendakh, relihiinykh pohliadakh ta viruvanniakh. Kyiv: Vydavnytstvo «Dnipro», 2003. 384 s.
4. Makhnovets L. Pro avtora «Slova o polku Ihorevim». Kyiv: Vyd-vo pry Kyiv. un-ti, 1989. 264 s.
5. Pushyk S. Nove pro «Slovo o plolku Ihorevim...». Slovo pro pokhid Ihoriv, Ihoria, syna Sviatoslavovoho, vnuka Olehovoho. Pereklad, rekonstruktsiia tekstu, rozshyfruvannia temnykh mist (Naukovodoslidnytske vydannia). Halych: Natsionalnyi zapovidnyk «Davnii Halych», 2012. 64 s.
6. Plach Yaroslavny. Tarasa Shevchenko. Zibrannia tvoriv: U6 tomakh. Kyiv, 2003. T. 2: Poeziia 1847-1861.
7. «Slovo pro Ihoriv pokhid». (Perespiv Vasylia Shevchuka). <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=18042>
8. Povstannia volkhviv: https://uk.wikipedia.org/wiki/Rostovske_povstannia_1071_roku
9. Bilous P. Svitlo «Slova pro Ihoriv pokhid»: narys. Zhytomyr: FOP Khudiakov O. V., 2021. 148 s.
10. Pavliuk I. Literaturnyi Lviv sohodni: khto napysav by «Slovo o polku...»? Intymne dykhannia epokhy. Statti, retsenzii, interv'iu (1994-2010 rr.). Tom 1. Ternopil: «Aston», 2016. 736 s.
11. 1 «Pisnia pro vishchoho Oleha». Uryvky. Pereklad Yu. Karskoho. <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=387>
12. «Buv ya takym sobi druhom Mauhli Ivasykom Telesykom...»: Interv'iu v Ihoria Pavliuka vziav Dmytro Slapchuk. Ukrainska literaturna hazeta. 2021. 3 hrud.
13. Poezii Ihoria Pavliuka // <https://nspu.com.ua/lit-tv/poezii-igorya-pavljuka/>
14. Slovo o polku Ihorevim / Uporiad. ta prymit. O. Myshanycha. Kyiv: Rad. shk., 1986. 310 s.